

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 11/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi Yliopistojen palvelukeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Yliopistojen palvelukeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi (HE 140/2009 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Matti Hietanen ja projektipäällikkö Kirsi Torvinen, opetusministeriö
- johtaja Ulla Kauppi, CERTIA Yliopistojen palvelukeskus

- tutkimuspäällikkö Arttu Juuti, Kilpailuvirasto
- suunnittelu- ja rahoituspäällikkö Tarja Särkkä, Lapin yliopisto
- vararehtori Rauli Svento, Oulun yliopisto
- osastopäällikkö Päivi Mäntysaari, Tampereen yliopisto
- rehtori Matti Pursula, Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto
- puheenjohtaja Kerttu Pellinen, Yliopistojen ja tutkimusalan henkilöstöliitto YHL ry
- sopimustoimitsija Sari Jokinen, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Yliopistojen palvelukeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi. Yhtiöittäminen liittyy yliopist uudistukseen. Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan Yliopistojen palvelukeskuksen hallinnassa oleva omaisuus ja toiminta perustettavalle osakeyhtiölle, jonka toimialana olisivat talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalveluiden ja muiden tukipalveluiden tuottaminen sekä tuki-

palveluihin liittyvä muu liiketoiminta. Yliopistojen palvelukeskuksen henkilöstö siirtyisi osakeyhtiön palvelukseen. Samalla kumottaisiin Yliopistojen palvelukeskuksesta annettu asetus.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2010.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä

syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksen-

mukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana seuraavin huomautuksin.

Yleistä

Yliopistojen palvelukeskuksen yhtiöittämisellä ja siihen liittyvillä omistusjärjestelyillä muodostetaan palvelukeskuksesta sen omistajina ja asiakkaina olevien uuden yliopistolain (558/2009) mukaisten itsenäisten yliopistojen sidosyksikkö. Yliopistot voivat näin hankkia palvelukeskukselta palveluja ilman julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) mukaista kilpailutusta. Yliopistojen palvelukeskuksen asiakkuus perustuu vapaaehtoisuuteen, ja esityksen mukaan asiakkuuteen on asian valmistelussa sitoutunut 11 yliopistoa. Yhtiöittämisen tavoitteena on myös turvata palveluiden laatu ja kustannustehokkuus sekä etsiä uusia mahdollisuuksia Yliopistojen palvelukeskuksen investointien rahoittamiselle ja liiketoiminnan ja palveluiden kehittymiselle.

Kukin yliopisto harkitsee omalta osaltaan, missä määrin sen kannattaa siirtää toimintoja yhtiölle. Yhtiö tarjoaa mahdollisuuden järjestää talous- ja henkilöstöhallinnon tukipalvelut uudelleen ja siten vapauttaa yliopiston resursseja muuhun käyttöön. Yhtiön merkittävin palvelukokonaisuus on sen talous- ja henkilöstöhallinnon ns. SAP-järjestelmä, jota on kehitetty vuodesta 2008 nimenomaan yliopistoja varten ja jonka ensimmäinen osuus otettaneen käyttöön vuoden 2010 alusta. Lähtökohtana on, että talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmäinvestoinnilla rakennetaan yliopistoille vaativaa hallinnon infrastruktuuria, jota tarvitaan erityisesti uusimuotoisten, taloudellisesti itsenäisten yliopistojen johtamisessa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nämä tietojärjestelmäpalvelut ovat keskeisin syy monille yliopistoille osallistua yhtiöittämishankkeeseen. Valiokunta korostaa yliopistojen uuden taloudellisen aseman tuomia haasteita yliopistojen johtamiselle ja talouden ja hallinnon järjestämiselle. Useimpien yliopistojen ei valiokunnan arvion mukaan ole taloudellisesti mielekästä hankkia ja ylläpitää erikseen arvokkaita talous- ja henkilöstöhallin-

non tietojärjestelmiä. Pitkällä aikavälillä tulee palvelukeskuksen käyttö tuomaan omistaja-asiakkailleen mahdollisuuden kustannussäästöihin.

Osakeyhtiömuotoisen palvelukeskuksen toiminnan alkuvaiheessa asiakkaina on ehdotuksen mukaan ainoastaan yliopistoja. Toiminnan vakiinnuttua asiakkaiksi voidaan tavoitella ammattikorkeakouluja, tutkimusorganisaatioita sekä yliopistojen toimintaa tukevia säätiöitä ja rahastoja. Mahdolliset uudet asiakkaat tulisivat lähtökohtaisesti yhtiön osakkaiksi siten, että valtio myisi näille omistamiaan osakkeita. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että yhtiön asiakkuus- ja omistuspohjaa jatkossa laajennetaan erityisesti ammattikorkeakoulujen suuntaan.

Yhtiön omistusrakenne

Yliopistojen palvelukeskuksen omaisuus ja liiketoiminta siirtyy ehdotuksen mukaan 10—12 miljoonan euron arvoisena apporttina perustettavalle yhtiölle. Valtion on tarkoitus sijoittaa investointeja varten yhtiöön 4 miljoonaa euroa uutta pääomaa, ja yliopistojen edellytetään sijoittavan yhtiöön vastaavan summan. Järjestelyn toteutuessa perustamisvaiheessa omistajiksi tulevat yliopistot saavat yhteensä 80 %:n omistuksen perustettavasta yhtiöstä. Valiokunta toteaa, että hankkeeseen osallistuvat yliopistot saavat suhteellisen pienellä panostuksella valtaosan tasearvoltaan jopa noin 20 miljoonan euron arvoisesta yhtiöstä. Yhtiön toiminnan vakiintuessa on odotettavissa, että yliopistojen osakeomistuksen arvo kasvaa entisestään.

Valtion omistuksen Certia Oy:ssä on tarkoitus olla määräaikainen. Vuoden 2010 talousarvioesityksessä (HE 138/2009 vp) on momentille 29.01.88 (Osakehankinnat) ehdotettu 4 milj. euroa palvelukeskuksen yhtiöittämisjärjestelyjä varten. Määrärahan käytön sitovaksi edellytykseksi on ehdotettu osakassopimukseen sisältyvää velvoitetta, jonka mukaan muut osakkaat sitoutuvat lunastamaan valtion osakkeet viimeistään vuonna 2012, jollei valtio ole niistä tuohon mennessä muutoin luopunut. Tämä on yliopistojen taholta tulkittu pakkolunastuksen luonteiseksi vaatimukseksi. Eduskunnalle annettavassa,

12.11. julkistetussa täydentävässä talousarvioesityksessä vuodelle 2010 (HE 241/2009 vp) edellä mainitun määrärahan käytön edellytyksiä on osittain muutettu. Osapuolten on nyt sovittava osakassopimuksessa menettelystä, jolla varmistetaan valtion irtaantuminen yhtiöstä vähintään tältä momentilta maksettuihin osakkeiden merkintähintaan. Siten myös muita omistusjärjestelyjä kuin valtion osakkeiden lunastusta käsitellään osakassopimuksessa aiempaa laajemmin. Lisäksi täydentävässä esityksessä ehdotetaan lisäämään valtion irtaantumisen vuoden 2014 loppuun saakka. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan muutosten on tarkoitus antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet sopia yhtiön osakkaiden kesken siitä, miten valtion irtaantuminen yhtiöstä toteutetaan. Selvityksen mukaan neuvotellaan jatkossa myös osakasyliopistojen pääomittamisosuuden laskemisesta aiemmasta 4 miljoonasta eurosta 3 miljoonaan euroon.

Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että valtio irtaantuu uudesta yhtiöstä osakassopimuksessa yhdessä sovittavalla tavalla. Täydentävässä talousarvioesityksessä tehdyt muutokset määrärahan käyttöehtoihin ovat perustellut, sillä osakassopimuksessa kyse on juridisesti tasavertaisten osapuolten välisestä oikeustoimesta. Valtion taholta yksipuolisesti julistettu lunastuspakko ei ole sopusoinnussa yliopistojen uuden itsenäisen oikeusaseman kanssa.

Henkilöstön asema

Yliopistojen palvelukeskuksen henkilöstömäärä kesäkuussa 2009 oli 94 henkilöä, joista suunnitellun puolet oli virkasuhteessa. Yhtiöittäminen ei itsessään vaikuta henkilöstön määrään, mutta toiminnan laajentumisen myötä henkilöstön määrän arvioidaan kasvavan. Palvelukeskuksen siirtyvien tehtävien vuoksi on yliopistojen henkilöstön siirtymistä palvelukeskukseen tuettu. Henkilöstön siirtyminen perustuu ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen, ja valmiutta siirtymiseen korostetaan omalla työssäkäyntialueella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yliopistoista on siirtynyt virkasiirtoina tai avoimen haun kautta kaikkiaan 39 henkilöä.

Hallituksen esityksen mukaan Yliopistojen palvelukeskus tekee kunkin sen henkilöstöä edustavan yhdistyksen kanssa aiesopimuksen palvelussuhteen ehdoista perustettavassa yhtiössä. Henkilöstön kanssa tehdään työsopimukset ennen kuin virkasuhteet lakkaavat, jolloin palvelussuhde on turvattu katkotta. Osakeyhtiö valmistelee palkkaus- ja muut palkitsemisjärjestelmänsä henkilöstöjärjestöjen kanssa neuvoteltavien tavoitteiden pohjalta. Tarkoitus on, että siirtyvän henkilöstön työsuhteen ehdoista sovitetaan työehtosopimuksin jo ennen yhtiön perustamista. Lähtökohtana on ollut valtioneuvoston periaatepäätös valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaation muutostilanteissa (VM 9/01/2006). Tämän lisäksi on yhdessä yliopistojen edustajien kanssa laadittu opetusministeriön palvelukeskushankkeen henkilöstöpoliittiset toimintaperiaatteet (OPM:n julkaisuja 2007:29). Valiokunta painottaa edellä esitettyjen henkilöstöä koskevien muutosperiaatteiden toteuttamista myös käytännössä. Valtion tiliviraston yhtiöittämisessä on tärkeää korostaa hyvän henkilöstöpolitiikan merkitystä, erityisesti nyt muutosvaiheessa. Osaava ja motivoitunut henkilöstö on perustettavan yrityksen toiminnan kannalta kriittinen menestystekijä. Sen takia on tärkeää, että muutosvaiheessa taataan työntekijöiden asema ja säilytetään hyvät neuvotteluyhteydet työnantajan ja työntekijöiden kesken.

Yhtiöittämisen myötä henkilöstö siirtyy valtion eläkejärjestelmästä yksityisen eläkejärjestelmän piiriin. Pitkään valtiolla olleiden henkilöiden osalta tämä tuo muutoksia eläke-ehtoihin, jotka kompensoidaan yhtiön ottamalla lisäeläkevakuutuksella. Esityksen mukaan valtion on tarkoitus kompensoida tästä aiheutuneet kustannukset yhtiölle.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtio osallistuu siirtyvän henkilöstön lisäeläketurvan kustannuksiin ja että siirtyvälle henkilöstölle hankittavan eläkevakuutuksen ehdot vastaavat voimassa olevia eläke-etuuksia. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa asiasta lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtio osallistuu siirtyvälle henkilöstölle hankittavan lisäeläketurvan maksamiseen ja että siirtyvälle henkilöstölle hankittavan eläkevakuutuksen ehdot vastaavat voimassa olevia eläke-etuuksia.

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Raija Vahasalo /kok
vpj. Tuomo Hänninen /kesk
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Paavo Arhinmäki /vas
Timo Heinonen /kok
Elsi Katainen /kesk
Anneli Kiljunen /sd

Sanna Lauslahti /kok
Mikaela Nylander /r
Lauri Oinonen /kesk
Tuula Pelttonen /sd
Tuomo Puumala /kesk
Leena Rauhala /kd
vjäs. Ilkka Kantola /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine.